

A könyvtárhasználat tanterveiről

„Ment-e a könyvek által a világ elébb?”

Vörösmarty Mihály

A Nemzeti Alaptantervben önálló műveltségterületként jelent meg az informatika. Elengedhetetlenül fontos, hogy a tanulók e műveltség alapjait az általános képzés során elsajátíthassák, hiszen ezek az ismeretek a jövő évezred technikailag fejlett társadalmában egy újfajta írásbeliséget jelentenek. Az információs technika óriási mértékű fejlődése a hagyományos információhordozók (könyvek, folyóiratok, enciklopédiák stb.) körét is kibővítette. Fontos, hogy a tanulók mind a hagyományos, mind az új technológiákon alapuló informatikai eszközök és információhordozók kezelésében jártasságot szerezzenek. A könyvtár használata mindenfajta műveltség megszerzéséhez nélkülözhetetlen, az ezzel kapcsolatos tudnivalókat a könyvtári informatika részműveltségi terület tanulása során sajátíthatják el a tanulók. Dolgozatom az OKI adatbankjába kerülő könyvtári informatikai tantervfejlesztéseket mutatja be.

Az 1970-es években a magyar televízió portréfilmet sugárzott *Szentgyörgyi Albertről*. A világhírű természettudós többek között az ismeretek megszerzésének új lehetőségeiről is beszélt. Vele együtt gondolkodhattunk el azon, hogy vajon tényleges tudást jelent-e az adatok „bemagolása”, szükség van-e arra az irtatlan mennyiségű információra, melyet egy mai diáknak tényszerűen ismernie kell, s melyről nap mint nap számot ad. A professzor szerint az adatok rögzítésére, számontartására a könyvek, a könyvtárak valók, az ember ennél sokkal bonyolultabb tevékenységet végez tudományos munkája során: az információkat rendszerezi, értékeli, megállapításokat tesz, következtetésekre jut, új eredményekkel gazdagítja a tudományos világot.

Való igaz: e gyorsan változó világban, a tudományok ilyen viharos fejlődése – s egyre újabbak születése – mellett elvárhatjuk-e egy 10–18 éves gyerektől, fiattól, hogy az általunk tanított összes tantárgy valamennyi ismeretére emlékezzen? Gondoljuk csak el: a szakmáját alaposan értő, művelt, tájékozott szaktanár vajon megállná-e a helyét, ha más tudományok ismereteit kérnék tőle számon? Talán nem nagy eretnenség kijelenteni – s megkövetelni sem fognak érte –, ha azt állítom: erre egyikünk

sem lenne képes. Diákjainktól mégis sokszor ezt várjuk el, ahelyett, hogy az összefüggések felfedeztetésére, a kérdezve gondolkodásra nevelnénk őket. És megtanítanánk: hogyan juthatnak el a szükséges információkhoz, és hogyan használhatják fel azokat. Szerencsére úgy tűnik, elindult egy szemléletváltás a magyar oktatásban is – ezt tükrözi az új Nemzeti Alaptanterv, melynek egyik műveltségi területe, az informatika foglalja magában a könyvtárhasználattal kapcsolatos elképzeléseket és követelményeket.

„A korszerű iskolarendszerben az iskolai könyvtár forrásközponttá válik (...) A könyvtár használata minden ismeretterületen nélkülözhetetlen, hiszen informatikai szolgáltatásai az iskolai tevékenység teljességére irányulnak” – fogalmaz a NAT.

Természetesen reális gondolkodásúnak kell lennünk, s nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ennek az elképzelésnek személyi, anyagi és technikai feltételek híján Magyarország jó néhány iskolai könyvtára még nem felel, illetve nem felelhet meg. azt azonban mindenképpen tudatosítanunk kell nemcsak diákjainkban, hanem kollégáinkban: is, hogy a könyvtárhasználatra nevelés immár szerves része kell legyen az oktatásnak, hogy ezzel is biztosítsuk az egyenlő esélyeket a tanulók számára.

A könyvtári ismeretek oktatására való törekvés nyomait láthattuk már a korábbi években is – például az általános iskola magyar irodalom tananyagába beépülve, de ez inkább csak a helyi iskolai könyvtár sajátosságainak bemutatására volt elég.

Az általunk készített könyvtárhasználat tantervek elsősorban az információkeresés és -tárolás korszerű módszereivel, a szellemi munka technikájával és etikájával, dokumentumismerettel foglalkoznak, de közvetett célunk az értelmiségi létre nevelés is. Elengedhetetlen, hogy a tantestületek is végre fontosnak tartásuk a könyvtárban való jártasságra nevelni tanulóikat. Hiszen a Nemzeti Alaptanterv sem csupán egyetlen tantárgy ismeretanyaga közé illeszti a könyvtárhasználatot, hanem tantárgyközi ismeretként tárgyalja azt. Amire azért is szükség van, mert a könyvtárban és a dokumentumok világában való tájékozottság nem lehet öncélú, hanem a szellemi munka eszköze, szükséges és elengedhetetlen feltétele.

A könyvtárhasználat tantervet két változatban készítettük el, természetesen mindannyiszor figyelembe vettük a NAT elképzeléseit. Az óraszámok mindkét esetben elsősorban ajánlások, melyeket az informatika tantárgyakon belül a számítástechnikával egyeztetve kell kialakítani. Önálló órán a könyvtári- és dokumentumismeret témaköreit tanítsuk meg, a szellemi munka technikájának, etikájának megbeszélésére más órák keretén belül is sort keríthetünk. Gondolunk itt főleg azokra a tantárgyakra, ahol önálló kiselőadások, házi dolgozatok

készítésére van lehetőség, illetve a felsőbb évfolyamokon a fakultációkra, melynek egyik feladata így az esetleges tudományos pályára való irányítás, felkészítés is lehet. Ehhez szükség van az egy osztályban tanító tanárok hatékony és tervszerű együttműködésére, illetve a könyvtáros-tanár lelkes közreműködésére is. Az ő feladata nem csupán ezen tantárgyközi ismeretek egybehangolása, hanem az egyes tanárokkal való kapcsolattartás, a könyvtár anyagára épülő feladatok kijelölése és előkészítése is.

Az egyik tanterv elsősorban a hatosztályos gimnáziumoknak – a 7–12. évfolyamok számára – készült, de lehetőség nyílik arra is, hogy más iskolatípusok is használhassák, hiszen az első (7.) évfolyam előzetes ismereteket nem igényel. A hat év során a legelemibb könyvtári ismeretektől, a könyvek csoportosításának lehetőségeitől az önálló kiadvány megtervezéséig juthatnak el a diákok, megismerkedhetnek az egyes tudományokhoz kapcsolódó

kapcsolattartás, a könyvtár anyagára épülő feladatok kijelölése és előkészítése is.

Mindkét tanterv a szakmában használatos kifejezéseket használja, de természetesen ezek megtanítása nem feladatunk, hiszen nem könyvtárkezelői szakismeretek átadása a célunk, hanem a könyvtárak és az információhordozók ésszerű használatára szeretnénk nevelni diákjainkat. Bízunk abban, hogy a tanulók majd nemcsak főiskolai-egyetemi tanulmányaikat végezhetik minőségileg magasabb színvonalon, hanem esetleges tudományos munkásságuk is ösztönzést kaphat, mert nyitottabbak lesznek a világ jelenségeinek befogadására és értelmezésére.

ismeretek feltárásnak lehetőségeivel, a tudományos és szakkönyvtárak rendszerével, a korszerű számítógépes katalógusok és információs rendszerek sajátosságaival.

A másik tanterv az általános tankötelezettséget véve alapul az ötödiktől a tizedik osztályig veszi sorra azokat az alapismerteket, amelyekre a mindennapi gyakorlati élet során szükség lehet, illetve a könyvtári kultúra kialakítását, az önművelés iránti igény felkeltését tűzte ki célul. A 11–12. évfolyam során lehetőség nyílik – főleg a fakultációs órák terhére – az ismeretek

alaposabb elmélyítésére, a továbbtanulást segítő könyv- és könyvtári ismeretek meg-alapozására.

Mindkét tanterv a szakmában használatos kifejezéseket használja, de természetesen ezek megtanítása nem feladatunk, hiszen nem könyvtárkezelői szakismeretek átadása a célunk, hanem a könyvtárak és az információhordozók ésszerű használataira szeretnénk nevelni diákjainkat. Bízunk abban, hogy a tanulók majd nemcsak főiskolai-egyetemi tanulmányaikat végezhetik minőségileg magasabb színvonalon, hanem esetleges tudományos munkásságuk is ösztönzést kaphat, mert nyitottabbak lesznek a világ jelenségeinek befogadására és értelmezésére.

A budapesti Móricz Zsigmond Gimnáziumban – már a NAT megszületése előtt –

a hatévolyamos osztályok tanulói (ugyan még a magyarórák keretén belül) könyv- és könyvtárismeretet is tanulnak, s az a tapasztalatunk, hogy ezek a gyermekek nem csak a kapott ismeretek visszaadására képesek, hanem a gondolkodva tanulás, a több információ közül a helyesnek tartottak kiválasztása, az érvelés, a vita sem okoz számukra nehézséget. Önálló feladataik megoldásához rendszeresen használják az iskolai és a közművelődési könyvtárat, s a megszerzett ismeretek és saját ötleteik ötvözésével színvonalas szóbeli és írásbeli munkákat készítenek, ami a legjobb bizonyíték arra, hogy a korszerű oktatásnak ma már elengedhetetlen, szerves része a könyvtári informatika is.

Szabó Pap Edit